

HODOSSY-TAKÁCS ELŐD (SZERK.)

A Tíz Ige. Tanulmánykötet Marjovszky Tibor tiszteletére, 60. születésnapja alkalmából

Szerző: Hodossy-Takács Előd (szerk.)
ISBN 978 963 8429 77 3
Kiadó: Debrecen, Debreceni Református Hittudományi Egyetem,
2013 (228 oldal)
Sorozat: Acta Theologica Debrecinensis 5

Marjovszky Tibor 60. születésnapjának tiszteletére összeállított tanulmánykötetet, úgy gondolom, az ünnepelt megelégedéssel vehette kezébe. A diákkoromból megismert Marjovszky Tiborban egy szerteágazó teológiai érdeklődésű, ámde józan, a hasznosságot és gyakorlatiasságot messzemenőig szem előtt tartó embert ismerhettem meg. A munka, amelyet jelen írásban igyekszem bemutatni, sokban hasonlít ahhoz az emberhez, akinek szánták. Szerteágazó, józan, hasznos és gyakorlatias.

A tanulmánykötet tizenkét munkát tartalmaz. Egy bevezető és záróértekezés mellett mindegyik parancsolathoz egy-egy tanulmányon keresztül kerülhetünk közelebb. A recenzióban igyekszem mindegyikre néhány mondatban kitérni.

A bevezető tanulmány Hodossy-Takács Előd munkája, aki egy fajta általános áttekintést kíván adni a Tízparancsolat elhelyezkedéséhez és keletkezéséhez. A szerző felvillantja azokat a bibliai teológiai kulcsfogalmakat pl.: Sinai események, Mózes személye, törvényadás, szövetségteológia és a törvény számonkérhetőségének motívumai. Ezeknek a kulcsfogalmaknak az előzetes tisztázása nagyban hozzájárul a tanulmányok könnyebb megértéséhez.

Az első parancsolattal Karasszon István foglalkozik, aki két magyarázati lehetőséget kínál az olvasónak.

Az egyik esetben az eredeti szövegállományt próbálja rekonstruálni, míg a másik esetben magát a kompozíciót veszi górcső alá.

Az eredeti szövegállomány mögött tiltó listákat feltételez. A rekonstrukcióval foglalkozó kutatók közül E. Nilsen és W. Harrelson kap kiemelt figyelmet.

A másik esetben a kompozíciót vizsgálja. Karasszon szerint a Tízparancsolat szerkezete nem lineáris, hanem koncentrikus. A koncentrikus körök középpontjában a szombat megszentelésének parancsa áll.

A 2Móz a teremtéssel hozza összefüggésbe a szombat megszentelését, míg az 5Móz-ban a szabadításhoz kapcsolódott. Tekintetbe véve az 5Móz keletkezésének korát és megfogalmazását, arra következtethetünk, hogy egy asszír vazallus formula szolgálhatott a Tízparancsolat számára modellül. Karasszon szavaival élve tehát „Deuteronomium Izrael történetének új teológiai interpretációját adja, s az első parancsolat épenséggel ennek a megfogalmazása.” (31. o.)

Kőszeghy Miklós írása a második parancsolatot vizsgálja. A képtilalom parancsát archeológiai leletekkel illusztr

rálja. A régészeti emlékek fényében egyértelmű, hogy helyesebb egy megkövetelt képtilalomról beszélni, mint valós képnélküliségről.

A leletek nem képnélküliségről, hanem éppen ellenkezőleg a képek gazdag használatáról árulkodnak. A szerző hosszabb részt szentel a Kuntillet Adzsrud-i leletnek, amelyet érdekes módon nem az epigráfia, hanem a képek felől közelít meg. A következő fontosabb egység a pecsétnyomatok, amelyek uralkodó ábrázolásai közel sem mentesek a szakrális jellegű szimbólumoktól.

Nyilván nem lehet pálcát törni a kérdésben, de Kőszeghy arra látszik elmozdulni, hogy a parancs nem a képeket mint olyan tiltja, hanem a kimondottan kultikus célú képek készítése és ezek imádata ellen emel szót.

Zsengellér József tanulmánya nehéz helyzetbe hozza a recenzálót. A nagyívű munkát szinte lehetetlen összefoglalni néhány sorban. Az írás a 3. parancsolattal és annak fejlődésével foglalkozik. Mit jelentett eredetileg a parancsolat és hogyan kapta meg azt a sajátos értelmezést, amely Isten nevének még a kiejtését is tiltja a zsidóságban. Az Ószövetségi szövegektől indulva időrendi sorrendben mutatja be a Qumráni közösség, az LXX, Ben Szira, IÉnók, Alexandriai Philón, Josephus és a Misna azon pontjait amelyek érinthetik a 3. parancsolatot és Isten neve kimondásának kérdését.

A szerző véleménye szerint a parancs szigorodásának és egyben az eredeti értelmétől való elrugaszkodásnak a hátterében a diaszpóra zsidóság görög Biblia fordításai és a jeruzsálemi szentély lerombolása áll.

Fazakas Sándor az etikus szemszögből közelít a 4. parancsolathoz, ám mindeközben pontosan és alaposan

elhelyezi a szombat fogalmát a Biblia és annak kortörténeti kontextusában. Amíg a 2Móz 20, 11 egy a teremtésből eredő családi és személyes békességről beszél, addig a Deut 5, 1 társadalmi síkra terjeszti ezt ki, ahol a szabadság és békesség haszonélvezője nem csupán az izraeli család, hanem annak minden tulajdona és szerzeménye.

Fazakas Sándor helyesen hangsúlyozza, hogy az ószövetségi szabadság fogalom „nem absztrakt, hanem személyes és közösség-orientált fogalom.” (73. o.)

A szombat megtartása arra emlékezteti az embert, hogy saját jólléte nem az ő kezében, hanem Isten kezében van, ezzel lebontva a társadalom igazságtalan és kizsákmányoló struktúráit. A szombat parancsának pontosabb megértése a szerző szerint folyamatos munka, amely nem csupán a bibliai kutatás feladata, hanem egyszersmind a társadalom tudomány feladata is, amely folyamatosan reflektál korának társadalmi jelenségeire.

Szűcs Ferenc a szülők tiszteletét taglalja írásában. A parancsolat alapvető feszültségeket hordoz mai individuális világunkban, hiszen a közösségre irányítja figyelmünket.

A parancsolat egy töről fakad Isten tiszteletének parancsával, ahogy Isten tisztelete elengedhetetlen a földi élethez, úgy a szülők tisztelete is nélkülözhetetlen eleme az emberi együttélésnek. Az ószövetségi vizsgálódás mellett Jézus és az apostolok szavait is részletesen tanulmányozza a szerző. Ezen a vonalon elindulva terjeszti ki a parancsolat értelmét a szülőkről végső soron a felsőbbiség iránt való tisztelet felé is.

A parancsolat és a felsőbbiség iránti tisztelet fejlődését követi Kálvin, a Heidelbergi Káté valamint Barth teológiájában. A szülőkkel és a felsőbbiséggel

kapcsolatban helyesen következett bibliai és teológiai alapon, hogy a keresztyén ember feladata nem az egyetértés, hanem a megértésre és értelmezésre való folyamatos törekvés.

Ferencz Árpád a „Ne ölj!” parancsolat esetében annak egy konkrét határterületéről, az eutanáziáról értekeznek.

A szerző szerint a „Ne ölj!” parancs alapjában érinti az embert, és a sztereotipikus magyarázatok mellett saját emberségünk mélységével és morális dilemmájával szembesít bennünket. Keresztyén szemszögből ezt a dilemmát megnyugtatóan feloldani nem lehet. Nincs igazán jó, csak kevésbé rossz megoldás. (100. o.) A döntés súlyát pedig az egyénnek kell elhordoznia nem pedig valamilyen társadalmi vagy vallási rendszernek.

Ferencz Árpád öt paradigmát kínál, amelyek meg gondolása útmutatást adhat a döntéskényszerben és segít elkerülni az abszolút általánosítások veszélyét. Ezek a szabadság, autonómia, méltóság, helyettség és haszon paradigmái.

Sóhajda Levente munkája egy egészen új és érdekes irányból közelíti meg a „Ne paráználkodj!” parancsolatot. A tanulmány írója a paráznaságot nem szűkebb értelemben vett szexuális kihágásként értelmezi, hanem úgy, hogy abban a nép és Isten viszonya kerül pontosabb körülírásra.

A paráznaság végső soron a *cdkh*-t, a rendezett élet alapját veszélyezteti. Éppen ezért a tanulmány írója számára a paráznaság egyenlő az isteni rendből

való *kilépéssel*. A *kilépés* mellett az Isten által szétválasztott dolgok jogtalan *összekapcsolása* is e parancsolat hatálya alá tartozik.

Kodácsy Tamás élvezetes és gördülékeny írása a „Ne lopj!” parancsolat határterületeire kalauzol el bennünket. Olyan kérdéseket feszeget a cikk írója, amelyek ritkán merülnek fel a „Ne lopj!” parancsolat kapcsán. Miért ez a parancsolat a leginkább betartott parancsolat? Vajon az igazságtalanul szerzett tulajdon is Isten oltalmát élvezí?

Szót ejt a parancsolat és az emberrablás kapcsolatáról, valamint a Biblia lopásról kialakított változatos képével is megismerkedhetünk. Érdekesítően bizonyítja a cikk írója a 8. parancsolat kapcsolatát a 3. parancsolattal úgy, hogy elgondolkodtatóan köti őket a szolgaság motívumához.

Kókai Nagy Viktor egy komoly és kidolgozott áttekintéssel kezdi a 9. parancsolat magyarázatát. Előbb a Tízparancsolatot helyezi el az Ószövetség kontextusában, majd pedig a 9. parancsolatot az Ószövetség egészében vizsgálja. Az Ószövetség talaján állva bizonyítja, hogy a parancsolat nem az igazságról, hanem végső soron ember és ember viszonyáról rendelkezik.

Az értelmezési keretet tovább bővíti, amikor a LXX, Pseudo Poklides, Josephus, Szibilliák és XII. Patriarcha Testamentum szövegében is a 9. parancsolatot és annak nyomait keresi. Ezek után Jézus mondásait és Pál apostol leveleit veszi górcső alá a szerző. A részletes és alaposan átgondolt tanulmány

arra következtet, hogy a parancsolat a diaszpóra-zsidóságban a pogányokkal való érintkezés során kristályosodott ki.

Pecsuk Ottó a 10. parancsolat magyarázata során a Róm 7, 7–12-t és a bűneset történetét hívja segítségül. A tanulmány folyamán Pál törvényszemléletének sajátosságait tárgyalja. A sajátos törvényszemlélet értelmezési kulcsa Pál apostol missziói tevékenysége volt, amely más hangon szólalt meg a pogány és zsidó keresztények között.

Miután a szerző elhelyezte a szakaszt a tágabb páli korpuszban, arra a kapcsolatra irányítja a figyelmünket, ami a bűn, bűneset, a kívánság valamint a törvény között rejtőzik. A kívánság fogalmának további elemzésével folytatja a szerző, a fogalom nyomait keresve a kortárs görög nyelvű zsidó irodalomban.

Fekete Károly sem teszi könnyebbé a recenzáló dolgát. A tanulmány pusztán terjedelme okán is feszegeti a pár mondatra szorítókozó összefoglalóm kereteit. Ezzel együtt az utolsó munka nagyszerűen foglalja össze a tanulmánykötet írásait.

A Heidelbergi Káté évfordulója kínálta az alkalmat a Tízparancsolat és a Káté összekapcsolására. Fekete Károly érdekesítően oldotta meg ezt a könyvnyűnek egyáltalán nem nevezhető feladatot. A tanulmány felépítése érdekes és különösen is figyelemre méltó. A Tízparancsolathoz tartozó Káté kérdéseket és válaszokat magyarázza a szerző, úgy

hogy közben sikeresen ver évszázadokon és ezredeken átívelő hidat.

A kötet zárótanulmánya egy aktuális és fontos rendszeres teológiai reflexió, amely véleményem szerint Káté magyarázat, egyháztörténet, hitvallásismeret és egy kiforrott biblikus látásmód érdekesítő elege.

A tanulmánykötet egésze élvezetes olvasmány. Az írások tömörek, velősek, és a felhasznált szakirodalom tekintetében is naprakészek. Ezenkívül a kötet egy olyan témát jár körül, amelyről rendszeresen prédikálnak lelkipásztorok és tanítanak vallástanárok. Véleményem szerint e kiadvány formájában olyan igényes Tízparancsolat-magyarázatot vehetnek a kezükbe az olvasók, ami párját ritkítja magyar nyelvterületen. Csak remélni tudom, hogy viszontláthatom gyakorló lelkészek, vallástanárok és természetesen diákok kezében.

A tartalom mellett végül szeretném kiemelni magának a kiadványnak a minőségét. Igényes és tartósnak ígérkező külső, szépen megszerkesztett, jól olvasható, lábjegyzetekkel és az egyes írások végén található bibliográfiával ellátott munkákat tartalmaz.

A munka tehát nem csak a tartalom, hanem az esztétikum tekintetében is értékes ajándék a 60. születésnapját ünneplő Marjovszky Tibornak, és vele együtt természetesen az érdeklődő olvasóközönségnek.

Czeglédi Péter Pál